

– בדוקא נקט להניח דם או אימורין, אבל חישוב להניח הבשר עד לאחר זמן אכילתו – לא פסל. וטעם הדבר, לפי שאין הנחת הבשר מעכבת את הכפרה, כל שהוא ראוי להאכל, הלכך אין מחשבתו נוגעת כלל לכפרת הקרבן, וכל מחשבה שאינה נוגעת לכפרה, אין אנו מחשיבים אותה כמעשה, כאילו הניח בפועל. נמצא שאין כאן שום פסול. אבל הנחת האימורין מעכבת את אכילת הבשר מצד הדין, כי כל עוד לא העלו את האימורין, אין הבשר נאכל. ואעפ"י שאין הקרבן נפסל בשל כך, מכל מקום יש כאן מחשבה בדבר המעכב את הכפרה, כי כשאין הבשר ראוי לאכילה – אין הבעלים מתכפרים (וכמו שכתבו התוס' בפסחים נט: ד"ה יכול). וכיון שהמחשבה היא בדבר הנוגע לכפרה ולריצוי הקרבן, סובר רבי יהודה שמחשבתו כמעשה וכאילו הניח האימורין בפועל ופסל את הבשר. [ויש מקום להוסיף אליבא דר' יהושע ש'אם אין בשר אין דם', כלומר אם נטמא או נפסל הבשר קודם זריקה – אין זורקים את הדם. וכיון שמחשבתו בדבר הנוגע לכפרה הריהי כמעשה, רואים אנו כאילו כבר עתה נפסל הבשר, קודם זריקה, ושוב נידון הדבר כמחשבה לפסול הקרבן].

טעם נוסף יש לומר, לפי מה שמבואר בגמרא שאין מחשבה פוסלת בדבר שאינו בידו אלא ביד אחרים שלא ישמעו לו, אף כאן כשמחשב על הנחת הבשר, לא ישמעו לו הבעלים או כהני המשמר להניחו. אבל הדם והאימורים נחשב בידו של הכהן המקריב לעשותו (עפ"י שו"ת אחיעזר ח"ב כט – בבאור דברי התוס' להלן והגרעק"א. וע' במה שהעיר על סברתו הנ"ל, גיסו הגר"י קוסובסקי, שם בח"ד צב, ג).

והנצי"ב (בחדושיו להלן סו. על תד"ה שיאכלוהו) כתב: כשחישוב להניח האימורין אכן לא פסל את הזבח אלא האימורים בלבד נפסלים, שלעולם דנים את מחשבתו כאילו נעשתה וכאילו הניח האימורין, שנאסר להקטירן, ואולם הקרבן כשר וכן מותר לאכול הבשר. ובמחשבת הינוח על הדם – כאילו הניח הדם ולא זרקו בזמנו, שנפסל הקרבן כולו. ואולם בתוס' (ד"ה שיאכלוהו) מפורש שפסולים. ובתוס' במנחות (יה. ד"ה גזירה) צדדו שמה לא פסל ר' יהודה במחשבת אימורין אלא מדרבנן, משום גזרה.

'או אימוריו' – האברים ששורפין אותם על גבי המזבח מן החטאות הנאכלות ומן האשמות ומן השלמים, הם הנקראים 'אימורין' (לשון הרמב"ם – מעשה הקרבנות א, יח). ונקראו כן על שם היותם החלקים האמורים בתורה להקטירם (הקדמת הרמב"ם לסדר קדשים; וע' סוכה נה: 'אימורי הרגלים' – אמר רב חסדא: מה שאמור ברגלים; תפארת ישראל זכחים ב, ב אות כו. וכן מצינו במשנה בפסחים (עא:): 'אימורי ציבור' – פרש"י: קרבנות האמורים בציבור). והערך (מר' ב) כתב: למה נקראו החלבים 'אימורים' – שהן מורים ואדונים על כל האברים, ועולים על גבי המזבח לחלק אדון העולם.

ויש מי שפרש מלשון אמיר (ישעיה יז) – הענף הגבוה ביותר. כלומר החלק החשוב והגבוה בבהמה, וכמו לשון 'חלב' – החלק המובחר ביותר, כמו 'חלב הארץ' (עפ"י אמת ליעקב ריש שמיני).

דף לו

'לחמי תודה וחלות וריקים שבנזיר... תלמוד לומר קרבנו' – הן הניתן לכהן והן הנאכל לבעלים, בין בתודה בין בנזיר – הכל נאכל ליום ולילה. והוא הדין שלמי צבור ושירי מנחות – הכל בכלל קרבנו. שכל הקרבנות דינם להאכל יום ולילה, מלבד אותם שפרט בהם הכתוב אחרת (עפ"י משניות להלן פ"ה; רמב"ם מעשה הקרבנות י, ז).

‘וניפלוג נמי ר’ יהודה בכולהו... בשובר עצמות הפסח... לערב דמן בדם הפסולין... והניתנין בחוץ שנתנן בפנים? – קסבר רבי יהודה בעינן מקום שיהא משולש בדם בבשר ובאימורין’ – פירוש, אע”פ שלר’ יהודה כל מחשבה שהוא מחשב בדבר הפוסל – פוסלת, גזרת הכתוב היא במחשבת ‘חוץ למקומו’ שאם חישוב למקום שאינו ‘משולש’, הגם שאילו היה עושה כן היה הקרבן פסול – אין מחשבתו זו פוסלת (עפ”י חזון איש ח,ה).

בספר אבי עזרי (פסוה”מ [רביעאה] ב,טז) תמה מאד על גדר דין זה. וצריך באור מה כוונתו בתמיהתו זו, הלא גזרת הכתוב היא. ונראה שהכוונה בקושיא לאידך גיסא; מכך שגילה הכתוב שאין מחשבת פסול ד’שלא במקומו’ פוסלת במקום שאינו משולש, הרי יש להוכיח מזה שאין סברת ‘מחשבה כמעשה’ סברא נכונה, שהרי מצינו שחשב על דבר הפוסל ולא פסל. ובסגנון זה אכן הקשה ב’קרבן אורה’ ע”ש.

‘שיאכלוהו ערלים ושיקריבוהו ערלים... לישנא אחרינא: כל כמיניה?!’ – וכיון שאין הדבר בידו, אין זו מחשבה הפוסלת. ואולם זהו דוקא בשאר מחשבות פסול שפוסלות לר’ יהודה מצד סברת מחשבה כמעשה, כאילו עשה כן כפי שחשב, הלכך כשאין בידו לקיים מחשבתו, אין מחשבתו נידונית כאילו עשה. אבל במחשבת פיגול, הלא פוסלת מגזרת הכתוב, ולכן פוסלת גם אם אין הדבר בידו. כן מבואר במה שאמרו לעיל (לא) בחישוב שיאכלו כזית שני בני אדם. וכן אמרו להלן (בע”ב) שהמחשב שיאכלו טמאים למחר – הרי זה פיגול.

ולפי זה, זר השוחט שחשב בשחיטתו שהכהן יזרוק דמו חוץ לזמנו – הרי זה פיגול, הגם שאין זריקת הדם מסורה בידו.

[ואולם בשיטה מקובצת (מנחות ה) מובא בשם רבנו גרשום, שזר ששחט אין מחשבה פוסלת בו. ודבריו נראים סותרים לסוגיות ערוכות. אך יש לפרש שיטתו (אם אין שם שיבוש בלשון), שזר ששחט כיון שאינו ראוי לזרוק – אין מחשבתו על הזריקה חלה, ורק כשחישב על אכילת הבשר – פוסל. ‘ומכל מקום הוא דבר מחודש’. או שמא כוונתו כשמחשב הזר לזרוק בעצמו שלא בזמנו לא פסל, שכיון שאין זו זריקה כשרה, אין כאן מחשבת פיגול] (אחיעזר ח”ב כט,ה, ובכ”מ).

כדברים האלה צידד בשו”ת בית זבול (ח”א יז,ה). והביא שם לדייק מהרא”ה ומהמאירי כדברי רבנו גרשום. עיקר החילוק בין שאר מחשבות למחשבת חוץ לזמנו / מקומו, הפוסלת גם כשאינו בידו – כתבו גם כן הנצי”ב בחדושי, הח”ח ב’זבת תודה’ והחזו”א ח,ה.

(ע”ב) ‘חישוב שיאכלוהו טמאים למחר – חייב. אמר רבא: תדע, דבשר לפני זריקה לא חזי, וכי מחשב ביה מיפסיל’ – נראה לפרש, המחשב בשחיטה לאכול למחר, כיון שהקרבן נפסל באותה מחשבה וטעון שריפה, נמצא שאינו עומד כלל לזריקה, והרי זה כמחשב לאכול קודם זריקה. ואעפ”כ נחשבת מחשבתו לפגול, אף אנו נאמר כשחישב שיאכלוהו טמאים למחר – מפגל. ודחו, שונה שם שקודם שנתפסה מחשבתו לפסול, הרי עומד הוא לזריקה, הלכך נידון כמחשב לאכול אחר זריקה (חזון איש זבחים ח,ו. וע”ע בשפת אמת).

‘ולא היא, התם זריק ומיחזי הכא לא מיחזי כלל’ – מה שאמרו ‘ולא היא’ לא לדחות הדברים מהלכה באו, אלא לדחות ההוכחה שהביא רבא. אבל דברי רב חסדא קיימים להלכה. [וסעד לדבר, שלא גרע מחישוב על אכילת כלבים, שמפגל. ועתוס’] (עפ”י כסף משנה בבאור פסק הרמב”ם, הל’ פסולי המוקדשין יד,ט).
כיו”ב ממש במימרא דרב חסדא בבשר פסח שלא הוצלה, פסק הרמב”ם כמותו, הגם שאמרו ‘ולא היא’, וכמו שפרש הכס”מ (פסוה”מ יח,יט).

ונראה שלפי המסקנא שמחשבת אכילת טמאים למחר – פיגול, הוא הדין אם חשב בפירוש שלא לזרוק הדם אלא לאכול הבשר לאחר זמנו ללא זריקה – הרי זה פיגול, כיון שמחשבת הינוח שלא לזרוק הדם – אינה פועלת שום פסול, הלכך אין כאן עירוב מחשבות ויש כאן מחשבת חוץ לזמנו, וכמבואר בדברי רבא שאכילת טמאים ואכילה קודם זריקה – שוים (חזון איש לקוטים א, י).

וכל זה אמור במחשבת אכילה [או הקטרה, כמש"כ הרמב"ם עפ"י התוספתא], מפני שאין אכילת טמאים פוסלת הקרבן. אבל במחשבת זריקה; אם חישב לזרוק זריקה שלא כדין חוץ לזמנו כגון שיזרוק טמא למחר, או אפילו חשב על זריקה שאינה פוסלת אך אינה מתרת הבשר באכילה, כגון שלא במקומו למ"ד 'כמקומו דמי' – אין כאן מחשבת פיגול לענין כרת, הגם שמחשבתו לעשות זריקה פסולה אינה פוסלת כלל ואין כאן עירוב מחשבות, מ"מ אין זו זריקה שנתפסת עליה מחשבת פיגול – כמבואר בגמרא לעיל כו.

*

וכי תזבחן זבח שלמים לה' לרצונכם תזבחהו. ביום זבחכם יאכל וממחרת והנותר עד יום השלישי באש ישרף. ואם האכל יאכל ביום השלישי פגול הוא לא ירצה

ענין שלמים מורה שהאדם רשאי ליהנות מעולם הזה אם הוא עובד להשי"ת בכח הנאה זו, ולכך מזהיר בשלמים לרצונכם תזבחהו שיהא ברור לאדם שיש לו רצון אמת ולא תהא אכילתו אכילה גסה שאינה מוסיפה כח. ואולם בדברי תורה אינו כן, אלא אפילו אין לו חשק ורצון צריך לכוף עצמו לקיים מצות עסק התורה ולא ימתין לחשק ורצון [ועל זה נאמר (בקהלת יא) שומר רוח – לא יזרע, ורואה בעבים – לא יקצור אלא יעסוק בתורה אפילו אין 'רוח' ויזכה לאכול פירות ולקצור שכר אפילו רואה עבים סתר לו].

ביום זבחכם – רמז שטוב לו בעולם הזה כשהוא עושה מצוות ה'. וממחרת – לעתיד שיקבל שכר עליו. וביום השלישי פגול הוא – רמז ליום שעתיד הקב"ה לתת מאוצר חנם כמו שכתוב 'זחנותי את אשר אחון' ושם כל ישראל שוים ואין עבודת האדם בעולם הזה מגעת לשם, וכל האומר שעבודתו מגעת עד ל'יום השלישי' – פיגול הוא לא ירצה, אפילו זה שאפשר היה להיות רצוי, הפסיד (עפ"י בית יעקב קדושים).

דף לז

'התם חד קרא כוליה לגופיה...' – אבל בקרנות אין אומרים 'חד קרא לגופיה' אלא דורשים כל ה'קרנות' למנין – כי שם המנין הוא ענין אחד עם משמעות הכתוב עצמו, שבא לומר ליתן על הקרנות הלכך דורשים כל ה'קרנות' שבכתוב ליתן עליהם. משא"כ כאן שבאים לדרוש על מנין הדפנות בסוכה שזהו ענין אחר עם משמעות הכתוב 'בסוכות תשבו...' [שהרי אין דורשים מנין הישיבות בסוכה אלא מנין הדפנות], לכך הוצרך מקרא אחד לגוף מצות הישיבה בסוכה. [וכן בדרשת 'אלהים' (בסנהדרין ג:), הכתוב מדבר על עצם חיוב ההזדקקות לבית דין, ואנו דורשים מנין הדיינים שהוא ענין נוסף – הלכך האחד לא בא לדרשא אלא לגופו, שאין דורשים תחילות] (עפ"י הרמ"ה סנהדרין ד. והתוס' פרשו מעט באופן שונה ולכך הקשו מההיא דסנהדרין).

ובתורא"ש (שם) מובא שרק בפרשה אחת אמור הכלל 'אין דורשים תחילות', משא"כ ב'קרנות' שאנו